

Надія Дирда, зберігач фондів
музею Б. Лепкого (Бережани)

Відзначення 60-річчя ювілею Богдана Лепкого (за матеріалами фондів музею Б.Лепкого)

У статті на основі матеріалів із фондів музею Б. Лепкого висвітлюється святкування 60-річчя письменника. Особлива увага звертається на ювілейні заходи в Бережанах, Рогатині, Львові, Кракові.

Ключові слова: ювілей, академія, афіша, пам'ятник, вілла «Богданівка», Б. Лепкий.

Діяльності Богдана Лепкого притаманні широкий діапазон і багатогранність. Не було жодної вагової ділянки культурного та громадсько-суспільного життя, в яких він безпосередньо чи опосередковано не брав би участі. Де б не перебував: в Україні, чи за її межами – його гаслом завжди було жити, працювати, творити для України.

Волею долі, а пізніше через політичні обставини, йому довелося жити і працювати далеко від рідної землі у Кракові, Відні, Берліні... Але ці непрості обставини не перешкодили Б. Лепкому стати одним із найвидатніших діячів українського національного культурного відродження.

На святкуванні свого 50-річчя у 1922 році в Німеччині на щирі слова признання, виголошені Р. Смаль-Стоцьким, за заслуги для української культури Б. Лепкий відповів, «що охоту до праці він одідичив від батьків, що це не його заслуга, а прямо життєва konieczність, що в праці він знаходить розраду й задоволення» [Лев 1976: 66]. В родині Лепких плекали народні традиції, мову, культуру народу, з однаковою гостинністю приймали і таких високих гостей як М. Івасюк, А. Чайковський, І. Франко, і простих селян. Звичайно, що батько, о.Сильвестр Лепкий, прищепив синові любов до рідного народу, його літератури і мистецтва. Українське село, Крегулець, Поручин, Жуків, Бережанська гімназія були тим життєдайним джерелом, що жило його творчість, додавало сил долати злигодні життя, наснажувало на працю й боротьбу в ім'я народу. В поетичному творі «Сповідь землі» Б. Лепкий покаже спорідненість своєї письменницької долі з подільським краєм, з його тихими полями: «Тиха ніч наших піль / Мене на світ родила / І весь свій смуток, весь свій біль / На серце положила» [Лепкий 1997: 195].

Богдан Лепкий прагнув чесно, самовіддано оспівувати героїчне минуле свого народу, розкривати благородство душі простої людини, інтелігенції, утверджувати ідеали добра й справедливості. Творчість Б. Лепкого ще за життя вийшла далеко за межі України, стала надбанням багатьох літератур. «Я був лиш одною струною на тій многострунній гарфі, що зветься українською, а коли моя струна, як Ви кажете, добула себе не одну гарну нотку, так це тому, що дзвеніла вона згідно й гармонійно зі своїми товаришами. Всі ми, я і мої покійні та живі товариші пера, настроєні були на цей сам акорд, акорд визвольної ідеї, акорд праці для здійснення наших народних ідеалів, акорд віри, що наша слушна і справедлива справа не пропаде, а вийде переможцем», – проголосив Б. Лепкий у Німеччині на відзначенні свого 50-річного ювілею [Лев 1976: 66].

До свого 60-річчя Б. Лепкий приходив з великим творчим доробком, якому присвячують свої дослідження літературознавці М. Рудницький, М. Степняк, В.Дорошенко, М. Голубець та інші. Тому 60-ліття з дня народження видатного українського письменника Богдана Сильвестровича Лепкого українське громадянство зустріло гідними ювілейними святкуваннями як на українських землях, так і закордоном.

Так з нагоди 60-ліття Б. Лепкого та з метою популяризації «віщого» слова письменника серед українського громадянства редакція літературно-наукового місячника «Дзвони» присвятила ювіляру пам'ятне число, зміст якого становили наукові статті та вірші-присвяти [Дзвони 1933]. На сторінках часопису друкують свої літературознавчі роботи В. Ратич, метою якого було показати, «що справді дав Б. Лепкий і рідній літературі і рідній нації», М. Козак подає наукову розвідку про «Начерк історії української літератури» Б. Лепкого, де порушив питання ролі митця як перекладача, видавця, викладача. Енциклопедичною за своїм характером і обсягом матеріалу стосовно культурно-освітньої та громадсько-політичної діяльності Б. Лепкого під час Першої світової війни й визвольних змагань 20-х років, про працю в таборах українських військовополонених в Німеччині упродовж 1915 – 1925 рр. є стаття «Богдан Лепкий у Німеччині» учасника цих подій, родича Б. Лепкого З. Кузеля.

З нагоди ювілею у 1932 році Б. Лепкий як автор «Мазепи», був нагороджений найвищою урядовою нагородою Української Народної Республіки в екзилі «Перехідним перснем Мазепи». В експозиції музею Б. Лепкого знаходиться акт передачі Б. Лепкому цієї нагороди. Перстень було виготовлено з трофейної московської зброї, прикрашено гербом Мазепи. На жаль, під час Другої світової війни перстень було загублено. В експозиції музею знаходиться тільки фото його відбитка, передане племінником письменника із США доктором Романом Смиком. Крім цього, з нагоди ювілею Богдан Лепкий був нагороджений Грамотою Головного Отамана Української Народної Республіки А.

Лівіцького, Грамотою Української Громади Берліна, Грамотою Української бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. Вітальні телеграми на адресу ювіляра прислали Митрополит А. Шептицький, майбутній патріарх УГКЦ Йосиф Сліпий та багато громадських, культурно-освітніх, наукових організацій Галичини та зарубіжжя. В експозиції п'ятого залу музею Б. Лепкого знаходиться вітальна адреса від товариша «з молодих літ» Івана Поплавського.

Святкування 60-річчя письменника проходило по всій Галичині. Найбільші урочистості відбулися у Кракові, Львові та рідних Бережанах. У Бережанах був створений спеціально з цієї нагоди ювілейний комітет, який очолив товариш письменника професор гімназії в Бережанах о. Василь Дубицький, а членами були представники усіх українських товариств у місті. Як писав Петро Сагайдачний у газеті «Новий час» «20-те грудня 1932 року надовго залишиться в пам'яті. Це вперше Бережанщина здобулась вітати за життя свого поета і письменника» [Сагайдачний 1932]. Святкова програма, складена комітетом, була розписана на весь день і складалася із чотирьох частин: Богослужіння в церкві, академії для селянства та шкільної молоді, концерту ввечері та вечері в «Українській Бесіді». Афіша, що сповіщала бережанцям та гостям міста цю святкову програму, збереглася до нашого часу і зараз знаходиться в експозиції музею письменника. Частина експозиції третього залу музею складається з ювілейних дарунків Б. Лепкому. Це, перш за все, пам'ятний альбом від бережанців у шкіряній оправі, виконаний переплетнею НТШ у Львові, а оформлений гімназистом, у майбутньому відомим архітектором у США, Аполінарієм Осадцюю. В альбомі вміщені пам'ятні фотографії з сіл Поручина, Жукова, Раю та міста Бережани, а також світлини відомих діячів і знайомих із Бережанщини. Альбом був поміщений у вишитий футляр. Не менш цінним був дарунок від громади села Жукова, де довгий час працював священником батько письменника о. Сильвестр Лепкий. Ювілярові було вручено грамоту, якою Громадська Рада на своєму засіданні 2 грудня 1932 року, виконуючи бажання і волю всіх громадян, іменувала Б. Лепкого Почесним Громадянином Жукова, а вулицю, що вела від кооперативи «Єдність» до церкви «на вічні часи» назвала його іменем.

«Коли б сьогодні спитали мене, ким я бажав би бути – чи високим достойником, чи капіталістом і багатиром – я, незважаючи на пройдений мною шлях, повний трудів і турбот, без застанови сказав би: я хочу бути українським письменником!» – ці слова сказав Богдан Лепкий на святі в Бережанах 20 грудня 1932 року, відповідаючи на привітання та дякуючи за пошанування на рідній землі [Сагайдачний 1932].

У третьому експозиційному залі музею є ще одна афіша із святкування 60-річчя Б. Лепкого – із Рогатина. Із неї довідуємося, що концерту, який розпочинався о 19 годині, передувала надзвичайно цікава виставка оригінальних листів й автографів багатьох українських письменників і діячів (39 імен), серед яких були і рукописи Богдана Лепкого. З 1930 року Богдан Лепкий разом з родиною приїжджав до живця «Черче» біля Рогатина (Івано-Франківська обл.) на відпочинок і лікування. Черче, перший український санаторій, було одним із центрів культурно-громадського життя галицьких українців того часу. Сюди приїздили такі визначні постаті, як Кость Левицький, Кирило Студинський, Нестор Нижанківський, Роман Купчинський, Євген Маланюк та ін. І усі вони гуртувалися навколо Богдана Лепкого. Тому так величаво пройшли ювілейні святкування і в Рогатині. Важливим і цікавим є той факт, можливо, один із перших в історії літературної України, що вдячні земляки – бережанці та рогатинці – зібрали кошти від громад на побудову в живці «Черче» будинку для родини Лепких, названого на честь письменника вілла «Богданівка». Ці події описує в першому в Україні романі про творчість братів Лепких «Від передгроззя до громовиці» письменник, лепкознавець, лауреат премії імені Братів Богдана та Левка Лепких Роман Коритко [Коритко 2000].

У Львові 15 лютого 1932 року заходом Товариства письменників і журналістів ім. І. Франка був організований святковий концерт у залі театру «Ріжнородностей», на якому був присутній і сам ювіляр з родиною. Розпочалася святковий захід промовою голови Товариства письменників і журналістів ред. В. Мудрія. Далі були виступи О. Луцького, П. Карманського, М. Рудницького, М. Голубця, С. Чарнецького, присвячені творчості та громадсько-культурній діяльності Б. Лепкого. Сам Б. Лепкий на святі ділився спогадами про «Молоду Музу», талановитих літераторів та художників, яким допомагав у Кракові. А після обіду відбулися Загальні збори Товариства письменників і журналістів ім. І. Франка, на яких Головою товариства вдруге було обрано Богдана Лепкого.

Про велелюдність святкувань 18 березня 1933 року в Станіславові (Івано-Франківську свідчить той факт, що до театру «Сокіл» на 460 місць прийшло понад 1000 шанувальників творчості митця, «що виповнили битком залю». Вступний реферат виголосив проф. Юліан Чайківський. Велике захоплення у слухачів викликали пісні у виконанні М. Голинського та декламації Ю. Геника-Березовського. Хор станіславівського «Бояна» співав спеціально до цієї нагоди написану композицію проф. О. Залеського до вірша Б. Лепкого «Осінь». Окрему частину концерту складала інсценізація циклу «Ноктюрн» Б. Лепкого. На завершення дійств д-р Ю. Олесницький від імені громадянства Станіслава вручив ювілярові вінок

із срібних лаврових листків, на кожному з яких було вигравірувано назви усіх українських товариств міста.

За велику творчу і громадську працю на ниві українсько-польських взаємин склали свій поклін Б. Лепкому і українці Польщі, відзначивши ювілей письменника у Кракові 20 листопада 1932 року. Свято на честь ювіляра розпочалося богослужінням у греко-католицькій церкві св. Норберта, яке відправили о. Кузьма та о. Хрущ. О. Хрущ у своїй проповіді наголосив на національній складовій творчості та науковій діяльності автора «Мазепи». Після відправи в церкві відбулася урочиста академія у приміщенні театру «Багателя», великий зал якого був «по береги» заповнений прихильниками творчості ювіляра. Як зазначається у репортажі, надрукованому у журналі «Рідна Школа», сцена була прибрана українськими килимами і рушниками, а також «бюстом ювілята (роботи артистки Мілянівської)» [Ювілей 1932: 323]. Академію відкрив проф. І. Зілинський, а реферат про творчість письменника виголосив доктор В. Безушко. Наступними були привітання від українських установ та організацій, які виголошували ред. В. Мудрий, радн. Цибяк, інж. Я. Мохнацький, о. Хрущ, а також «представниця з рідного села ювілята» [Ювілей 1932: 323]. Окрім того, на свято надійшло понад тисячу вітальних телеграм. Краківська філія «Просвіти» видала з нагоди ювілею Б. Лепкого поштові картки з портретом письменника, а мистецький гурток «Зарево», яким опікувався поет, в залі «Просвіти» влаштував виставку українських художників та скульпторів, на якій були представлені і роботи ювіляра.

Українська громада в Німеччині теж не могла пропустити ювілей Б. Лепкого, щоб не згадати його старань для української справи, які він робив на німецькому терені. Десять років свого життя (листопад 1915 – лютий 1926) Б. Лепкий провів у Німеччині, як сказав д-р Зенон Кузеля у промові, виголошеній на святковій академії, присвяченій 60-річчю письменника, в Українським науковим інституті в Берліні «... працюючи невтомно, з повним запалом та ще повнішим серцем, для нашої спільної, однаково усім нам дорогої української справи та вибиваючи на всьому глибоку та виразну печать свого небуденного духа» [Кузеля: 1933].

Так у загальних рисах представлені святкування на честь 60-річчя Б. Лепкого як в Україні, так за її межами. Роль Б. Лепкого в утвердженні і торжестві ідеї української державної соборності є особливо важливою. За свої заслуги у царині української літератури, громадсько-культурній діяльності, вихованні цілого покоління національно свідомих людей Б. Лепкий заслужив на такий пошанівок як у ті часи, так і в час незалежності України.

Література: *Дзвони 1933:* Дзвони. Літературно-наковий журнал. – 1933. – Ч. 2.; *Коритко 2000:* Коритко Р. Від передгроззя до громовиці. (Роман з життя Богдана і Левка Лепких). – Львів, 2000. – 296 с.; *Кузеля 1933:* Кузеля З. Богдан Лепкий у Німеччині (листопад 1915 – лютий 1926). Промава на святковій академії в «Українським науковим інституті» в Берліні // Діло. – 1933. – 7 липня.; *Лев 1976:* Лев В. Богдан Лепкий. 1872 – 1941. Життя і творчість // Записки НТШ. – Т. СХСШ. – Нью-Йорк – Париж – Сідней - Торонто, 1976. – 329 с.; *Лепкий 1997:* Лепкий Б. Твори в 2 т. – Т. 1. Поетичні твори. Прозові твори. Мемуари. – К.: Наукова думка, 1997. – 845 с.; *Сагайдачний 1932:* Сагайдачний П. Богданові Лепкому на його ювілей у Бережанах // Новий час. – 1932. – 31 грудня.; *Smal-Stocki 1933:* Smal-Stocki R. Bohdan Łepki // Wiedomosci Literackie. – 1933. – 22. 02.; *Ювілей 1932:* Ювілей Богдана Лепкого // Рідна школа. – 1932. – 1 грудня. – Ч. 23. – С. 322 – 323.; *Jubileusz prof. Łepkiego* // Głos narodu. – 1932. – 22. 11.

В статтє на онованнн матеріалов из фондov музєя Б.Лепкого освєщаетєя празднованнє 50-летнєя писатєля. Особое вниманнє обрацєно на юбилєйнє меропрнєятнє в Берєжанєх, Рогатннє, Львовє, Кроковє.

Ключевые слова: юбилей, академия, афиша, памятник, ви́лла «Богдановка», Богдан Лепкий.

Іван Зуляк, проф. (Тернопіль)

ББК 83.34 (4УКР)

УДК 82.09

Листування Богдана Лепкого з Олександром Барвінським

У статті проаналізовано важливий аспект епістолярної спадщини – листування Б. Лепкого, талановитого поета, прозаїка і публіциста, критика і літературознавця, видавця-текстолога, перекладача, професора Ягеллонського університету, сенатора польського сейму з О. Барвінським, відомим громадсько-політичним діячем, істориком літератури, мемуаристом та публіцистом.

Ключові слова: епістолярний жанр, Олександр Барвінський, Богдан Лепкий, листування, епістолярна спадщина, товариські взаємини.